

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ, 3. НОВЕМБРА 1901.

ГОД. XXVI.

ПОЗОРИШТЕ

ВРОЈ 15.

ИРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свакда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 80 п. а на страну 1. кр. 20 п. месечно. —

МОСКОВСКА НАРЕДБА О „ФРАНЦУСКОМ ПОЗОРИШТУ“.

Као што јављају из Париза, одлучно је министарски савет, да се укине тако звана „Московска наредба“, која потиче још од Наполеона I. Глумци-сосијетери у „Комедији Француској“ имали су наиме право, да изаберу засебну сталну комисију од девет по части најстаријих чланова позоришних, и то од обојега спола. Та избрана, стална комисија судила је редовно о том, хоће ли се новитети, припослани кући Молијеровој, примити за представу или не.

То је био досад главни статут, и ниједним се другим нису сосијетери — глумци и глумице — тако поносили као тим. А сада се морију, хтели не хтели, покорити наредби више власти.

То је од великог замашаја, и то тим више, што је Француска од деведесет година амо мењала и променила по неколико пута и свој устав и начин своје владавине; забила су се за то време три замашна преврата; неколико пута била је комора разрешена, устав преиначен и у главном промењен осам пута; али „Московски декрет“, што га је Наполеон I усред брига и страхота руског зимског рата у Москви саставио и потписао: остао је до сада непромењен, остао у својој потпуној вредности! Важио је за време првога царства, под Бурбонима, за време грађанског краља, под демократском републиком године 1848. и под Наполеоном III. Престоли су били срушени, целе династије из земље програне, али усред свих тих преврата одржала се та наредба, па и за време треће републике остала је непромењена, али сада је више нема.

А та установа била је страх и трепет свима списатељима, који би припослали „Француској Комедији“ своја позоришна дела.

„Figaro“ приповеда о томе овако:

„Комад се обично шиљао главном позоришном тајнику. Главни тајник уступио би га, после дужег времена, једном од двојице драматурга. Та господи, којима је име већини писаца непознато, зову се Ноел и Пере. Драматург прочита дело и врати га тајнику, казујући шта мисли о њему. Ако је драматург био тога мишљења, да се комад не може употребити, враћао се писцу. Ако је оцена била повољна, одредио се писцу дан, кад ће моћи читати своје дело глумцима, који су изабрани били у комисију. Обично је морао то чинити сам писац. Веома ретко могао је писац у том послу заменити који пријатељ му. Глумци су обично сматрали себе да они стоје над писцима. Комад је примљен био за представу редовно тек онда, ако је у њему било улога, од којих су глумци и глумице могли створити нешто, што ће направити сензацију. По свршеном читању удалили би се глумци и дуго и дуго су већали и расправљали, док на послетку не рекоше писцу, који је, јадник, за то време стојао као на иглама, да ли му је комад у оште примљен, или да га има у неколико дотерати и поправити. Више пута били су глумци и тога мишљења „да ће се већ видити, да ли ће се моћи временом комад примити“, а то је значило, да је писац пропао. Али и мишљење о делу, које је примљено било под условом да се поправи, значило је толико, као да не вреди ништа. Јер писац, ако се једанпут одлучио да поправи дело своје, морао је мирно гледати, како га глумци дотерују и мењају, тако, да се дело сасвим друкчије свршило него што га је писац

написао. Управник „Француског Позоришта“, који се тамо зове администратор, није имао никаква утеџа на то, да се који комад прими или не прими. Тако су позоришни писци подносили ту глумачку надмоћност скоро сто година, ал' сад им је пошло за руком, да израде код владе, да се укину те глумачке комисије за читање позоришних дела. Наравно, да су господи глумци, сосијетери, озлојеђени с тога до зла Бога и проричу да је то пропаст „Француске Комедије“, а за тим и целе Француске, па и целог света. Ал' за то је управник — администратор Жил Кларси сав сретан, што

су у „Француској Комедији“ настали опет природни одношаји и што ће сада моћи радити послове, које ваља да врши сваки прави, одговорни управник. Писци, који предвиђају нову еру у позоришном раду свом, ипак увиђају, да ће у пркос том преобрађају бити примљена само ваљана дела, али их бар не ће исмевати злобни, завидљиви глумци, који су им се пре тога сваком приликом ругали, и тиме показивали своју надмоћност, која се оснивала на „Московској наредби“ некадашњега синога и моћнога цара францускога.

ИСТИНСКИ

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Обичан човек.“ Шала у три чина, написао Бранислав Ђ. Нушић. — „Иво кнез од Семберије.“ Историјски фрагмент у 1 чину, написао Бранислав Ђ. Нушић.)

Стара школа — добра школа. Њу са позорнице не ће одагнати тежње натуралистичке школе, која мисли да слепом имитацијом природе и живота прикаже баш и саме те појаве. Јер, бадава, позорница није свет, она га тек приказује. Киријаш Хенчел тек је преобучен и маскиран глумац, зидови и врати су од илатна, земља је од дасака, дрва од круте хартије, а соба нема па нема четвртог зида. Уз то мисле писци таквих дела да тек простачким језиком и гестима постигају своју сврху. Таквим се начином не истиче живот, али се гони појезија, гони се уметност, што не треба тек на крају крајева, него одмах с почетка да је душа сваког драмског дела. Па ако је и стара школа често упадала у не-природност, она се није удаљавала од појезије и свагда је имала на уму: да није свет него да га тек приказује.

Нушић је очевидно припадник старе школе и у озбиљном и у шаљивом приказу светских појава. У њему је кап Коцебуеве крви, које мора бити у свакоме писцу шаљивих игара, ако хоће да се држи вечитих истини, и да има на уму да је човек који пише за позорницу, а не да је Бог који ствара свет, или бар имитацијом жи-

вога света да конкурише с Богом. Од таквих заблуда чувају Нушића пре свега здрав разум, чист и подоста критички поглед на свет, појезија, и прилика: да му иада што на ум. Он зна врло добро, да живот, какав нам се на улици нуди, не може изнети, те иније, као што пишу паметни реалистички песници: он износи на позорницу прилике, какве се у животу могу догодити. Па ако где што мало и прекорачи границу те могућности, показује само, да уме мислити, да је уметник, који зна, како треба градиво да употреби да од њега удеси уметничко дело.

Такво је дело и Обичан човек. Садржај му је заљетено живјете, какав и треба да је у шаљиве игре или шале, као што се назива. Том речи, „шала“, истакао је писац своје обележје о врсти тога дела и ми смо дужни тако га и прихватити. Ми дакле не смејмо метнути Бог зна како строго мерило, а не смејмо против дела ни нанерити топове из арсенала драмске естетике. При свем том бисмо ипак рекли, да је свршетак те шале, распилет, требао бити бржи. На то је писаца могла подсетити и „обична“ шала, којом иначе мајсторски руководи, јер и та је кратка, брза и не трип много тумачења.

Приказ је био жив. Морамо рећи, да су нас изненадили прикладном игром гђца Радошевићева и г. Стојановића. Врхунац приказа био је у другом чину а у 11. призору, кад

су г. г. Добриновић и Динић били сами на позорници. То је био дует, какав је редак.

Пре тога је приказан историјски фрагмент „Иво кнез од Семберије“ од истога писца. Пун јаке трагичности, истиче се тај фрагмент и животом. Слушали смо напомене, да би се од тог предмета дало написати и повеће дело. Не би а и кад би когод покушао тај би — у мало вина особите врсте усвоју пуно свакидашње воде. Приказ је био округао. Г. Васиљевић и гђа Динићка истакли су се не само према улози, него и у улози. М. С-к.

ПОЗОРИШТЕ.

(Сарду на пробама својих позоришних дела.) Кад Сарду држи пробе својих позоришних дела, не радују се томе ни глумци ни остало позоришно особље.

Сарду пре пробе обележи крдом места, где треба намештај да стоји; назначи тачно улазе и излазе, за тим се помениша међу глумце-попечнике и статисте и почне с пробом, при чему се дешава да један покрет даје понављати и по десет пута узастопце.

„Пријатељи“, — рекао би, да их мало умири са свога претеривања, — „та ви нисте шуке статисте, ви сте уметници! Истина шиша не говорите, али морате се подврки ономе, што говоре они, који имају да говоре.“ А кад се статисте загледају у њега, он тек подвикне: „Шта, говорим ли ја зиду? Та јесте ли ви луди?... Децо, имајте, за бога, разума; знам свим добро, да сте интелигентни, само да хоћете мало пажње да поклоните... Та сетите се само оног што сам вам рекао...“

Почнимо из нова! Не... Тако ипак не ваља! Ох, Боже мој, та шта то радите, какви је то глупави израз лица?! Што не ћете да схватите? Ви, тамо доле, ви трећи, пређите у други ред; сувише сте неспретни!“

На тај начин држи Сарду пробе по много и много сата са свима тим људима и својом фантазијом и енергијом постигне скоро све, или без малих изузетака оно, што је замишљао.

Кад полази из позоришта, редовно ће још рећи: „Јест, то је сасвим добро, али још није сасвим онако, као што би то требало да буде!“

Уметници, статисте и остало особље скоро су изван себе од радости, кад се Сардуов комад сврши.

Кад је Théâtre de la Potre Saint-Martin“ држао пробу од његова „Thermidor-a“, трајало је то до три и четири сата у јутру. Кад му Коклен једног дана рече: „Та, човече, ви ваљда и не спавате?“ Сарду извади из цепа малу бележницу и одговори: „Ево, гледајте белешке: за четрнаест дана спавао сам двадесет и шест часова; јер легао макар и у пет, у седам сам на ногама. После премијере, легаћу четрнаест дана место у дванаест, као што сам научио, већ у десет, и на тај ћу начин да накнадим што сам пропустио“.

(„Ново бечко позориште код доброга Августина“) отвориће се 3. (16.) новембра о. г. и том приликом приказаће се Шуманово музичко дело „Певачева клетва“ (opus 180.) по Уландовој балади. То дело, које је Шуман Брамсу посветио, нађено је у његовој заоставштини. И то је први пут, да се износи на позорницу, за коју га је удесио Хуго Феликс.

(„Тако је морало бити“ на немачком језику.) Немачки књижевник Рода преводи за немачку позорницу драму Бранислава Ђ. Нушића „Тако је морало бити“. Та драма приказује се данас први пут на нашој позорници.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Ред позоришних представа). У суботу 3. (16.) новембра, први пут: „Тако је морало бити“ Драма у 4 чина, написао Бранислав Ђ. Нушић.

У недељу 4. (17.) новембра, први пут: „Мали људи“. Шала у 4 чина, написао Карловић, превео И. Крстоношић.

У уторак, 6. (19.) новембра: „Женски рат“. Шаљива игра у 3 чина, написали Скриб и Ледуве, превео Л. Телечки.

У четвртак, 8. (21.) новембра: „Врачара“. Чаробна шаљива оперета у 3 чина, написао П. Мило, с румунског превео Васа Живановић, музика од Д. Јенка.

У суботу 10. (23.) новембра, први пут: „Нарцис“. Трагедија у 5 чинова, написао Брахфогл, превео Стеван Д. Поповић.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

5. Представа. У ДУНЂЕРСКОВОМ ПОЗОРИШТУ. У претплати 4.

У Новом Саду, у суботу, 3. (16.) новембра 1901.

ПРВИ ПУТ:

ТАКО ЈЕ МОРАЈО БИТИ.

Драма у 4 чина, написао Бранислав Ђ. Нушић. — Редитељ: Спасић.

ОСОБЕ:

Јаков Недељковић, виши чиновник у пензији — Виловац.
Марија, његова жена — Ђ. Димићка.
Јела њихове кћери — М. Марковићка.
Станка њихове кћери — З. Добриновићка.
Борђе Борђевић, чиновник, Јелин муж — Спасић.

Јанковић, трговац — Душановић.
Милан, његов син, Станкин заручник — Стојановић.
Љубомир Несторовић — Васиљевић.
Софija, служавка код Торђа Л. Вујићева.
Догађа се у Београду, у кући Борђевој, у току двеју недеља.

У недељу, 4. (17.) новембра, први пут: „Мали људи“. Шала у 4 чина, написао К. Карлвајс, превео П. Крстоношић.

Свирачки збор ц. и кр. 70. пешачке цуковније петроварадинске свираче ове комаде: 1. Вагнер: „Попутница“. — 2. Beethoven: „Prometheus“. Увертира. — 3. Шуберт: „Смеса словенских песама“. — 4. Зајц: „Домовини и љуби.“

УЛАЗНЕ ЦЕНЕ: Ложа у партеру: 11 круна. — Ложа у I. спрату: 10 круна. — Седиште у I—II. реду: 2 круне, 40 потура. — Седиште у III—VI. реду: 2 круне. — Седиште у VII—XI. реду: 1 круна 60 пот. — Седиште у XII. реду: 1 круна, 20 пот. — Седиште на балкону у I. реду: 2 круне, 40 пот. — Седиште на балкону у II. реду: 1 круна, 60. пот. — Седиште на балкону у III—IV. реду: 1 круна. — Седиште на галерији у I. реду: 80 пот. — Седиште на галерији у II. реду: 60 пот. — Стојање у партеру: 80 пот. — Стојање на I. галерији: 60 пот. — Стојање на II. галерији: 40 пот. — Ђаци и војници до наредника: 40 потура.

Улазнице могу се добити обдан у књижарници браће М. Поповића, а у вече од 7 сата на каси.

Болују: С. Бакаловићка, Ј. Тодосић. — Поболева: Марковић.

Почетак тачно у $7\frac{1}{2}$, свршетак око 10 са хата.